

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om fritidshem och pedagogisk omsorg (U 2018:08)

Beslut vid regeringssammanträde den 26 september 2019

Utvidgning och förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga och analysera vilka utvecklingsområden som finns i den utbildning som bedrivs i fritidshemmet och vid behov föreslå åtgärder för att öka kvaliteten och likvärdigheten och stärka fritidshemmets kompensatoriska uppdrag (dir. 2018:102). Uppdraget ska enligt direktiven redovisas senast den 30 september 2019.

Utredaren får nu även i uppdrag att

- föreslå åtgärder för att förbättra lärmiljön i fritidshemmet,
- föreslå åtgärder och ge goda exempel på hur fritidshemmet kan stärka elevers möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv, och
- föreslå nödvändiga författningsändringar.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i sin helhet redovisas senast den 31 januari 2020.

Uppdraget att skapa goda lärmiljöer i fritidshemmet

Faktorer som har betydelse för lärmiljön i fritidshemmet är bl.a. elevgruppernas storlek, personaltäthet, personalens kompetens och hur lokalerna ser ut och används. Enligt 14 kap. 9 § skollagen (2010:800) ska huvudmannen se till att elevgrupperna i fritidshemmet har en lämplig sammansättning och storlek och att eleverna även i övrigt erbjuds en god miljö. Av Statens skolverks allmänna råd för fritidshem framgår att huvudman och rektor bör föra en dialog om personaltäthet, storlek och sammansättning av elevgrupperna i fritidshemmet i förhållande till verksamhetens uppdrag och fördelning av resurser. Skolinspektionens granskningar av fritidshemmet pekar på bristande förutsättningar för att utföra fritidshemmets uppdrag att stimulera elevernas utveckling och lärande och erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. I Skolinspektionens rapport Undervisning i fritidshemmet (2016:207) anges att bristerna i fritidshemmet går att koppla till bl.a. stora elevgrupper och låg personaltäthet. Av Skolinspektionens rapport Kvalitet i fritidshemmet (2010:3) framgår att såväl barn som vuxna i många fritidshem vittnar om hög ljudvolym, trängsel och stress samt avsaknad av möjligheter för eleverna att dra sig undan för lugn och ro. Dessa förhållanden har ofta samband med gruppernas storlek, personaltätheten och hur lokalerna ser ut och används.

Antalet elever i fritidshemmen har ökat markant de senaste tio åren från 345 444 år 2008 till 489 871 år 2018. Antalet anställda har inte ökat i samma utsträckning, vilket lett till en minskad personaltäthet. Hösten 2005 bestod den genomsnittliga elevgruppen av cirka 31 elever och varje anställd ansvarade i genomsnitt för 10,9 elever. Hösten 2018 bestod den genomsnittliga elevgruppen av cirka 39 elever och varje anställd ansvarade i genomsnitt för 12,3 elever.

Under föregående mandatperiod investerade regeringen i ökad personaltäthet i fritidshemmet. Det har gjort det möjligt att anställa mer personal i fritidshemmen. Trots ökade barnkullar är elevgrupperna mindre och personaltätheten högre i dag jämfört med 2014. Regeringen anser att kvaliteten i fritidshemmet bör stärkas ytterligare. En viktig del i detta är att förbättra lärmiljön.

Utredaren ska därför

- föreslå åtgärder för att förbättra lärmiljön i fritidshemmet, och

- föreslå nödvändiga författningsändringar.

Uppdraget att stärka elevers möjligheter att ta del av fritidsaktiviteter

Utöver att stimulera elevernas utveckling och lärande ska fritidshemmet även erbjuda elever en meningsfull fritid och rekreation (14 kap. 2 § skollagen). En förutsättning för att eleverna ska uppleva fritiden som meningsfull är att verksamheten utformas med deras behov, intressen och erfarenheter som grund (prop. 2009/10:165 s. 404). Undervisningen i fritidshemmet ska stärka elevers möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv i närmiljön. Den ska även behandla bl.a. närsamhällets och föreningslivets utbud av aktiviteter och platser för kultur, fritid och rekreation (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11). Av Skolverkets rapport Nya läroplansdelar för fritidshemmet och förskoleklassen (474, 2018) framgår att fritidshem sällan genomför aktiviteter utifrån dessa delar av läroplanen. Av tillfrågad personal uppger 70 procent att eleverna på deras fritidshem i ganska eller mycket liten utsträckning får möjlighet att komma i kontakt med föreningslivet i närområdet. Nästan lika många, 68 procent, anger att eleverna i ganska eller mycket liten utsträckning får ta del av kulturupplevelser.

Många barn och ungdomar deltar dock i fritidsaktiviteter utanför skolan och fritidshemmet. Fritidsaktiviteter kan vara idrott, kulturskola eller deltagande i annat föreningsliv. Meningsfulla fritidsaktiviteter kan utöver att vara roliga och stimulerande ge elever andra erfarenheter och kunskaper än de får i skolan eller hemmet. De fritidsaktiviteter elever har möjlighet att pröva på kan t.ex. få betydelse för vilka intressen de utvecklar och fördjupar sig i, vilka nätverk de knyter och vilka sociala koder de lär sig. Alla föräldrar har dock inte samma möjlighet att ge sina barn tillgång till fritidsaktiviteter. Regeringen bedömer att fritidshemmet kan kompensera för elevers skilda hemförhållanden och underlätta vardagen för barnfamiljer. Enligt regeringen bör alla flickor och pojkar, oavsett familjebakgrund, ha en meningsfull fritid och ges möjlighet att ta del av fritidsaktiviteter.

Utredaren ska därför

- föreslå åtgärder och ge goda exempel på hur fritidshemmet kan stärka elevers möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv, och
- föreslå nödvändiga författningsändringar.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 31 januari 2020.

(Utbildningsdepartementet)